

سال چهارم • پاییز و زمستان ۹۷ • شماره ۹

Biannual Journal of Islamic Psychology

Vol. 4, No. 9, Autumn & Winter 2019

پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی بر اساس باورهای مذهبی

و سبک‌های اسنادی زنان متأهل

* مهدی دهستانی

** سیده عاطفه مهدوی

*** فاطمه عبداللہی فلاحی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی بر اساس باورهای مذهبی و سبک‌های اسنادی در زنان متأهل انجام شد. روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه زنان متأهل منطقه ۵ تهران بود. حجم نمونه در تحقیق حاضر ۸۵ نفر بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش، پرسشنامه سخت‌رویی کوباسا، پرسشنامه سبک‌های اسنادی سلیگمن و مقیاس جهت‌گیری مذهبی آلپورت و راس بود. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار spss، تحلیل رگرسیون چند متغیره انتخاب شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که متغیرهای سبک کلی / اختصاصی، جهت‌گیری درونی، جهت‌گیری بیرونی و جهت‌گیری مذهبی توان پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی را دارند و متغیرهای سبک پایدار / ناپایدار و سبک درونی / بیرونی، قابلیت پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی را ندارند. همچنین قوی‌ترین پیش‌بینی کننده سرسختی روان‌شناختی، خرده مؤلفه جهت‌گیری درونی است. می‌توان نتیجه گرفت که سبک اسنادی کلی / اختصاصی به همراه جهت‌گیری درونی و بیرونی مذهبی در میزان سرسختی روان‌شناختی زنان متأهل تأثیر دارد.

واژگان کلیدی: سرسختی روان‌شناختی، باورهای مذهبی، سبک‌های اسنادی

* دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور تهران

** دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران | atefeh.mahdavi20@gmail.com

*** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور تهران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۰۶، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۱۱

مقدمه

خانواده، سنگ بنای جامعه بزرگ انسانی است و در استحکام روابط اجتماعی و رشد یکایک اعضای جامعه، نقش بنیادین دارد (دارابی، کاظمی اصل و مسعودی، ۱۳۹۴). تلاش در جهت استحکام خانواده و استوارسازی روابط درون این سیستم، زمینه را برای سلامت اخلاقی و سعادت عمومی فراهم می‌سازد. آنچه در دوام خانواده مهم است، سازگاری زناشویی همسران است (چن^۱، زانگ^۲، هانگ^۳، ساندر^۴ و زو^۵، ۲۰۱۳). به همین دلیل بررسی مسئله سرسختی روان‌شناختی زنان متأهل، از ابعاد گوناگون فردی و اجتماعی، امری مهم است (آرگیل^۶، ۲۰۱۵).

سرسختی روان‌شناختی^۷، مجموعه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی است که در رویارویی با حوادث فشارزای زندگی، به‌عنوان منبعی از مقاومت و سپری محافظ عمل می‌کند. سرسختی، در واقع به عملکرد فرد بر اساس ارزیابی شناختی اشاره دارد (آقاجانی، تیزدست، عباس قربانی و باجور، ۱۳۹۵) و از سبک‌های تفکر و مهارت‌های اجتماعی در میان ویژگی‌های مهم شخصیتی است که به نظر می‌رسد بر عملکرد فرد در شرایط تنش‌زا و مهار اثرات عوامل نگران‌کننده، تأثیر می‌گذارد (سپینگتون^۸، ۲۰۱۵). افراد سرسخت از عزت‌نفس بالایی برخوردارند و بیشتر بر رویدادهای مثبت تا رویدادهای منفی تأکید دارند. این افراد اهمیت مشکلات را نادیده نمی‌گیرند و در عوض فعالانه با مسائل خود مواجه شده و می‌کوشند آن را حل کنند (مبشری و کافی، ۱۳۹۶).

کوباسا^۹ (۱۹۷۹) معتقد است که افراد سرسخت از ویژگی‌هایی مانند حس کنجکاوی قابل توجه، تمایل به تجارب جالب و معنی‌دار، اعتقاد به مؤثر بودن تصور ذهنی، ابراز وجود، نیرومندی، توانایی و مقاومت برخوردارند (شهبازی‌راد، غضنفری، عباسی و محمدی، ۱۳۹۴). از دیدگاه کوباسا (۱۹۷۹) سرسختی شامل سه مؤلفه؛ تعهد^{۱۰} (در برابر بیگانگی)، کنترل^{۱۱} (در برابر ناتوانی)

1. Chen, J

2. Zhang, Y

3. Hong, Z

4. Sander, J. W

5. Zhou, D

6. Argyle, M

7. psychological stubbornness

8. Sapington, A

9. Kobasa, S.C.

10. commitment

11. control

و چالش^۱ است که با یکدیگر در ارتباط اند. کوباسا (۱۹۹۳) معتقد است که فرد سرسخت کسی است که سه مشخصه عمومی دارد: الف. اعتقاد به اینکه قادر به کنترل و یا اثرگذاری بر روی حوادث است (کنترل)؛ ب. توانایی احساس عمیق در آمیختگی و یا تعهد نسبت به فعالیت‌هایی که انجام می‌دهد (تعهد)؛ ج. انتظار اینکه تغییر، مبارزه‌ای هیجان‌انگیز برای رشد بیشتر است و آن را جنبه‌ای عادی از زندگی می‌داند (چالش).

همچنین عاملی که به نظر می‌رسد در سرسختی روان‌شناختی زنان نقش مهمی داشته باشد سبک اسنادی زنان متأهل است، در این راستا در پژوهش علیزاده، موسوی و احدی (۱۳۸۹) به این یافته اشاره شده است که بین سرسختی با سبک‌های اسناد، راهبردهای مقابله‌ای و سلامت روانی رابطه وجود دارد. بدین ترتیب مفهوم اسناد یکی از موضوعات محوری و مهم از دیدگاه روان‌شناسان اجتماعی است و هدف آن روشن کردن این نکته است که ما در تلاش خود برای توجیه کردن رفتارها، از چه قواعدی استفاده می‌کنیم و چه خطاهایی را مرتکب می‌شویم (صدوقی، تمنایی‌فر و نادری، ۱۳۹۶). از نظر بهروز و همکاران (۱۳۹۶) اسناد فرایندی است که فرد از طریق آن دنیای خودش را تفسیر می‌کند و عبارت است از ادراک کیفی، مقدماتی یا اساسی محرک. نکته مهم اینکه اسنادها روان‌شناختی اند نه فیزیکی و این اسناد به‌طور نسبی بدون تغییر بوده و بیانگر آن چیزی است که در وضعیت‌های متغیر، محرک و ثابت باقی می‌ماند. از نظر جون^۲ و همکاران، (۲۰۱۶) اسناد درونی - بیرونی^۳ عبارت است از نسبت دادن علل موفقیت و شکست به عوامل درونی شخصی در مقابل نسبت دادن آن‌ها به عوامل خارج از شخص به محیط یا موقعیت؛ اسناد پایدار - ناپایدار^۴ عبارت است از نسبت دادن علل موفقیت و شکست به عوامل پایدار و همیشگی در مقابل علل کوتاه‌مدت و ناپایدار؛ اسناد کلی - جزئی عبارت است از نسبت دادن علل موفقیت و شکست به عوامل کلی در مقابل عوامل جزئی و خاص است (جون و همکاران، ۲۰۱۶).

همچنین متغیر دیگری که به نظر می‌رسد در سرسختی روان‌شناختی زنان نقش مهمی داشته باشد باورهای مذهبی^۵ زنان متأهل است. در این راستا، در پژوهش آقاییوسفی و صفاری نیا (۱۳۹۴)

1. challenge

2. Johne, A

3. internal external documents

4. stable stable documents

5. religious beliefs

به این یافته اشاره شده است که عمل به باورهای مذهبی می‌تواند سرسختی روان‌شناختی و میزان تاب‌آوری فرد را به‌طور مثبت پیش‌بینی کند. تاریخ نیز نشان می‌دهد که دین‌ورزی، قدمتی بسیار طولانی دارد. چنان‌که مطالعات باستان‌شناسان و انسان‌شناسان نشان داده است، مذهب جزء جداناپذیر زندگی بشر در تمام اعصار بوده است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۳). به گفته فرانکل^۱ (۲۰۰۵) به نقل از خداپناهی و خونین زاده، (۱۳۹۰)، بنیان‌گذار مکتب معنا درمانی، احساس مذهبی عمیق و واقعی، در اعماق ضمیر ناهشیار هر انسانی وجود دارد. مذهب مدت‌ها به‌عنوان تابویی بزرگ در روان‌شناسی مطرح بود؛ اما برخی شواهد مربوط به افرادی که در سطوح بالای مذهب بودند، نیاز به جستجو درباره منشأ، ساختار، کنش‌ها و نتایج متنوع و گسترده فرایندهای شناختی، عاطفی و رفتاری افراد را در اواخر زندگی مطرح ساخت (خداپناهی و خونین زاده، ۱۳۹۰).

در سال‌های اخیر متخصصان خانواده بر تأثیرات مذهب در سلامت روانی تأکید داشته‌اند. این امر احتمالاً ناشی از دانشی است که نشان داده است مذهب، هم به‌عنوان نهادی اجتماعی و هم به‌عنوان منبعی معنابخش به‌ویژه برای زنان متأهل می‌تواند مفید باشد. نقش مذهب در ارائه خدمات، ایجاد دوستی‌ها و حل مسئله که برای مقابله و تطابق با مشکلات زندگی روزانه زنان متأهل به کار گرفته می‌شود، حائز اهمیت است (کوینگ^۲، ۲۰۰۳). تحقیقات اخیر نشان دهنده تأثیر مثبت مذهب در ابعاد مختلف زندگی انسان‌ها است. پژوهش‌ها نشان می‌دهد، بین توسعه اعتقادات مذهبی و وظایفی که درگذر سن متحول می‌شوند و تأثیری که در ارتباط و روحیات زوجین دارد، ارتباط معناداری وجود دارد (فادن^۳، ۲۰۱۵).

نتایج تحقیقات کالیامپوس^۴ و روسی^۵ (۲۰۱۷) تأثیر مثبت مذهب را در سطوح فردی و اجتماعی و فرایندهای انطباقی در سنین بعدی نشان داد. مذهب قسمتی از فرایند اجتماعی شدن دوره کودکی بود و در طول دوره بزرگسالی فرد نیز ادامه می‌یافت و به یکپارچگی فرد در بزرگسالی کمک می‌کرد. تانبویل^۶ و همکاران (۲۰۱۳)، در این زمینه اظهار می‌دارند که طبق پژوهش پولنر^۷ (۲۰۰۷) بین مذهب و رضایت از زندگی، رابطه مثبت وجود دارد. به‌علاوه، پژوهش هاردن^۸ (۲۰۱۰) نشان

1. Frankl, V

2. Koing, G. H

3. Fadden, D

4. Kalampos, A

5. Roussi, P

6. Thune-Boyle, I. C

7. Polner, R

8. Harden, K. P

می‌دهد که مذهب تأثیر مثبتی در سلامتی روانی و سرسختی روان‌شناختی بزرگسالی دارد. مذهب می‌تواند تأثیر مثبتی در رضایت از زندگی داشته باشد چنین حمایت‌هایی باعث احساس امنیت جسمانی، شناختی و هیجانی می‌شوند. هالت^۱ (۲۰۱۶) در پژوهشی نشان داد که سرسختی بالاتر، موفقیت تحصیلی بیشتری را نیز به همراه دارد.

در ایران نیز در سال‌های اخیر پژوهش‌هایی در این زمینه انجام شده است. پژوهشی که به بررسی ارتباط هوش هیجانی با سبک اسناد و خودکارآمدی با رضایت از زندگی در زنان شاغل پرداخته بود نشان داد بین متغیرهای پژوهش رابطه معنی‌داری وجود دارد که منجر به رضایت از زندگی در زنان شاغل می‌شود (احدی، ۱۳۹۶). عباسقلی پور، شهبازی و باقری‌زاده (۱۳۹۶) به بررسی سبک‌های اسنادی بین ورزشکاران نخبه و زیرنخبه پرداختند که نتایج نشان داد ورزشکاران نخبه اسنادهای ناپایدارتر و اختصاصی‌تر در مواجهه با شرایط شکست از خود نشان می‌دهند ولی در مقابل، ورزشکاران زیرنخبه اسنادهای پایدارتر و کلی‌تر در موقعیت‌های شکست داشتند. بررسی سیف (۱۳۹۴) نشان داد زنان متأهلی که به عبادت توجه داشتند، غالباً میزان افسردگی آنان نصف میزان افسردگی دیگران بود. پژوهش احمدی، زینالی‌پور و رحمانی (۱۳۹۴) رابطه بین سرسختی و انگیزه پیشرفت در زنان متأهل را تأیید کرد.

بنا بر تحقیقات انجام شده زنان متأهل از عزت‌نفس بالایی برخوردارند و بیشتر بر رویدادهای مثبت تا رویدادهای منفی تأکید دارند. این افراد اهمیت مشکلات را نادیده نمی‌گیرند و در عوض فعالانه با مسائل خود مواجه می‌شوند و می‌کوشند آن را حل کنند و زندگی را به سمت‌وسوی آرامش هدایت کنند. تلاش در جهت استحکام خانواده و استوارسازی روابط درون این سیستم، زمینه را برای سلامت اخلاقی زنان متأهل و سعادت عمومی آن‌ها فراهم می‌سازد. آنچه در دوام خانواده مهم است، سازگاری زناشویی همسران است به همین دلیل بررسی مسئله سازگاری زناشویی از جهات گوناگون چه ابعاد فردی و چه ابعاد اجتماعی امری مهم است (آرگیل، ۲۰۱۳).

انجام تحقیقات بیشتر در راستای مشخص کردن سرسختی روان‌شناختی زنان متأهل ضروری به نظر می‌رسد. همچنین که در پژوهش‌های متعدد بر این نکته تأکید شده است که زنان دارای سرسختی روان‌شناختی بالا در مقایسه با زنان دارای سرسختی پایین، اضطراب و مشکلات روانی کمتری را گزارش کردند و این مسئله نشان می‌دهد که اگر زنان بتوانند سرسختی روان‌شناختی خود

را در سطح بالایی نگه‌دارند می‌توانند بر سلامت روانی خود بیفزایند و این امر جز با بهبود باورهای مذهبی و سبک‌های اسنادی، میسر نمی‌شود. از این رو در این پژوهش، محقق به دنبال بررسی رابطه بین این سازه مهم و اساسی با دو سازه مهم دیگر یعنی باورهای مذهبی و سبک‌های اسنادی است. محقق در پی یافتن پاسخ به این سؤال است که آیا باورهای مذهبی و سبک‌های اسنادی زنان متأهل می‌توانند به‌طور معنادار سرسختی روان‌شناختی آن‌ها را پیش‌بینی کند یا خیر؟

روش پژوهش

طرح پژوهش حاضر با توجه به موضوع و هدف آن توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری در این پژوهش کلیه زنان متأهل منطقه ۵ تهران بودند. حجم نمونه در تحقیق حاضر ۸۵ نفر بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. معیار ورود به پژوهش؛ محدوده سنی ۳۰ تا ۴۵ سال، تحصیلات حداقل دیپلم و داشتن فرزند و معیار خروج از نمونه پژوهش؛ همکاری نکردن و ناقص پر کردن پرسشنامه بود. فرایند اجرای پژوهش به این صورت بود که به زنان شرکت‌کننده در پژوهش، شرایط و هدف پژوهش توضیح داده شد و بعد از کسب رضایت و تمایل به همکاری، مراجعین پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند. ابزارهایی که در این پژوهش به کار گرفته شد شامل پرسشنامه‌های ذیل بود:

پرسشنامه سخت‌رویی کوباسا (HS): پرسشنامه سخت‌رویی^۱ کوباسا (۱۹۷۹) پرسشنامه‌ای ۵۰ سؤالی است که در آن سؤالات در مقیاس چهاردرجه‌ای لیکرت از نمره صفر تا سه برای سه زیرمقیاس تعهد، کنترل و مبارزه‌طلبی محاسبه می‌شود. هر یک از زیرمقیاس‌های این آزمون برحسب تعداد سؤالات ارزیابی می‌شود (تعهد ۱۷ سؤال، کنترل ۱۷ سؤال، مبارزه‌طلبی ۱۶ سؤال). مقیاس سخت‌رویی، ابزاری معتبر برای سنجش سخت‌رویی و سلامت روانی است. در اعتباریابی مقدماتی نسخه فارسی مقیاس سخت‌رویی درباره سه نمونه از دانشجویان، ورزشکاران و بیماران، مشخصه‌های روان‌سنجی آن به شرح زیر گزارش شده است. ضرایب آلفا از ۰/۸۸ تا ۰/۹۳ برای زیرمقیاس تعهد، از ۰/۸۵ تا ۰/۹۴ برای زیرمقیاس کنترل و از ۰/۸۹ تا ۰/۹۵ برای زیرمقیاس مبارزه‌طلبی و از ۰/۷۸ تا ۰/۹۴ برای نمره کل سخت‌کوشی محاسبه شده است که نشانه همسانی درونی خوب مقیاس است (بشارت، ۱۳۸۸).

1. Hardiness Scale

پرسشنامه سبک‌های اسنادی سلینگمن (ASQ): پرسشنامه سبک‌های اسنادی^۱ را سلینگمن^۲ و همکارانش در سال ۱۹۸۳ ساختند. این وسیله اندازه‌گیری نمراتی را برای تفاوت‌های فردی در زمینه گرایش افراد به اسناد علل وقایع خوشایند و ناخوشایند به عوامل درونی (در برابر بیرونی)، پایدار (در برابر ناپایدار)، کلی (در برابر اختصاصی) و عادی پذیر (در برابر عادی ناپذیر) به دست می‌دهد. هر ماده پرسشنامه، از ۱ تا ۷، درجه‌بندی شده است. برای هر یک از ۶ موقعیت مثبت، ۱ پایین‌ترین رتبه و ۷ بالاترین یا بهترین گزینه برای بعد مثبت است. برای ۶ موقعیت منفی، نمره‌گذاری به صورت معکوس است؛ بنابراین، برای موقعیت‌های منفی رتبه یک بالاترین یا بهترین گزینه و نمره ۷ پایین‌ترین یا بدترین گزینه به حساب می‌آید. برای محاسبه نمره کل تجارب مثبت، ابتدا نمره‌های تمام موقعیت مثبت را باهم جمع می‌کنیم و سپس بر تعداد آن‌ها تقسیم می‌کنیم. بالاترین نمره تجارب مثبت ۲۱ و کمترین آن ۳ است. نمره کل برای رویدادهای منفی با جمع کردن نمره‌های همه موقعیت‌های منفی و تقسیم آن بر تعداد آن‌ها محاسبه می‌شود. بالاترین نمره برای رویدادهای منفی ۳- و پایین‌ترین آن ۲۱- است. سوالات موقعیت‌های مثبت شماره‌های ۱، ۳، ۶، ۹، ۱۰ و ۱۲ و سوالات موقعیت‌های منفی شماره‌های ۲، ۴، ۵، ۷، ۸ و ۱۱ است. در واقع در این پرسشنامه نمرات وقایع مثبت و منفی به طور مجزا محاسبه می‌شوند. بریدجس (۲۰۰۱) ثبات درونی مقیاس‌های هسته‌علیت، ثبات و عمومیت را با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ۰/۴۴ تا ۰/۶۹ گزارش کرده است. این پرسش‌نامه را اولین بار شیخ‌الاسلامی (۱۳۷۷) هنجاریابی کرده است که در پژوهش وی، این ابزار دارای آلفای کرونباخ ۰/۷۸ بود.

مقیاس جهت‌گیری مذهبی آلپورت و راس (ROS): آلپورت^۳ و راس^۴ در سال ۱۹۶۷ مقیاس جهت‌گیری مذهبی^۵ را برای سنجش جهت‌گیری‌های مذهبی درونی و برونی تهیه کردند. ۲۱ جمله این آزمون، در مقیاس لیکرت بر اساس چهار گزینه کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم از ۱ تا ۴ نمره‌گذاری می‌شود. در این مقیاس، عبارات ۱ تا ۱۲ جهت‌گیری مذهبی برونی و عبارات ۱۳ تا ۲۱ جهت‌گیری مذهبی درونی را می‌سنجند. این پرسشنامه نقطه برش ندارد و هر چه آزمودنی‌ها در مقیاس‌های بررسی شده نمرات بیشتری به دست آورند بیشتر از آن صفت برخوردارند. آزمون

1. Attributional Style Questionnaire

2. Seligman, S

3. Alport, K

4. Roth, S

5. Religious Orientation Scale

محدودیت زمانی نداشته و بر روی آزمودنی ۱۶ سال به بالا قابلیت اجرا دارد. اعتبار و روایی آن را جان بزرگی (۱۳۷۷) به دست آورده است. همسانی درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۱ و پایایی بازآزمایی آن ۰/۷۴ است. در مطالعات اولیه‌ای که صورت گرفت، مشاهده شد که همبستگی جهت‌گیری برونی و درونی ۰/۲۱ است.

جهت رعایت اخلاق حرفه‌ای، توضیحات لازم به مشارکت‌کنندگان درباره اصل رازداری، نامعلوم بودن هویت مشارکت‌کنندگان و اطلاعات موردنیاز داده شد. در این پژوهش آمار توصیفی همچون خطای معیار و نرمال بودن توزیع داده‌های با آماره آزمون کالوموگراف - اسمیرنوف بررسی شد. یافته‌های استنباطی پژوهش از طریق آزمون تحلیل رگرسیون چند متغیری با استفاده از نرم‌افزار spss نسخه ۲۱ بررسی شد.

یافته‌ها

جدول ۱: بررسی نرمال بودن متغیرها با استفاده از آزمون کولموگراف - اسمیرنوف

Sig.	کولموگراف - اسمیرنوف	متغیرها
۰/۲۷۴	۰/۰۹۵	سبک کلی / اختصاصی
۰/۲۰۰	۰/۰۶۳	سبک پایدار / ناپایدار
۰/۲۱۹	۰/۰۱۰	سبک درونی / بیرونی
۰/۲۰۰	۰/۰۷۴	تعهد
۰/۲۰۸	۰/۰۲۷	مبارزه‌طلبی
۰/۱۷۳	۰/۰۹۰	کنترل
۰/۲۰۰	۰/۰۶۸	سخت‌رویی
۰/۲۶۴	۰/۰۹۶	جهت‌گیری درونی
۰/۲۱۴	۰/۰۲۳	جهت‌گیری بیرونی
۰/۲۰۰	۰/۰۶۴	جهت‌گیری مذهبی

برای انتخاب آزمون درست برای تحلیل فرضیه‌ها، ابتدا باید از توزیع آماری متغیری که آزمون می‌شود، اطمینان حاصل کرد. به عبارتی دیگر باید به بررسی نرمال بودن توزیع آماری متغیرها اقدام کرد. برای بررسی توزیع آماری متغیرها در این پژوهش از آزمون کالوموگراف - اسمیرنوف استفاده شد. طبق نتایج به دست آمده سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ است،

بنابراین می‌توان گفت که توزیع متغیرهای تحقیق نرمال است و جهت تحلیل فرضیات می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد. در راستای تحلیل داده‌های مربوط به این سؤال، از رگرسیون چند متغیری بهره گرفته شد. به این ترتیب که متغیرهای سبک‌های شناختی و جهت‌گیری مذهبی متغیرهای پیش‌بین و سرسختی روان‌شناختی متغیر ملاک را تشکیل می‌دهند.

جدول ۲. آزمون هم خطی و دوربین واتسون

متغیرها	VIF	تحمل واریانس	دوربین واتسون
سبک کلی/ اختصاصی	۱/۴۰	۰/۷۱	
سبک پایدار/ ناپایدار	۱/۳۰	۰/۷۶	
سبک درونی/ بیرونی	۱/۳۰	۰/۷۶	۱/۷۹
جهت‌گیری درونی	۱۰/۵۹	۰/۰۹	
جهت‌گیری بیرونی	۱۱/۸۱	۰/۰۸	
جهت‌گیری مذهبی	۱۹/۲۵	۰/۰۵	

با هدف آزمون استقلال خطاها در میان متغیرهای پیش‌بین، از آماره دوربین - واتسون^۱ استفاده شد که برابر با ۱/۷۹ بود. این مقدار در دامنه بین ۱ تا ۳، نشان از مستقل بودن خطاها دارد. در مقادیر VIF در تمامی مسیر و متغیرها دارای تورم واریانس نبوده و همچنین ضریب تحمل بالا نزدیک به یک دارند، در نتیجه، مقدار ضریب تحمل بالا و تورم واریانس پایین، نشان‌دهنده عدم هم خطی بودن و مناسب بودن مدل رگرسیون است.

جدول ۳. خلاصه مدل پیش‌بینی متغیرهای سبک‌های اسنادی و جهت‌گیری مذهبی

R	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد
۰/۶۴۹	۰/۴۲۱	۰/۳۷۳	۱۳/۲۵۹

با توجه به جدول ۳، ضریب تعیین برابر ۰/۴۲۱ به دست آمد که نشان می‌دهد ۴۲ درصد تغییرات سخت‌رویی را متغیرهای پیش‌بین توضیح می‌دهد. به عبارت دیگر قدرت پیش‌بینی متغیرهای سبک‌های اسنادی و جهت‌گیری مذهبی و خرده مؤلفه‌های آن، ۴۲ درصد است.

۱. Durbin-Watson

جدول ۴. تحلیل واریانس برای بررسی اثر متغیرهای پیش‌بین

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۹۳۱۸/۱۰	۶	۱۵۵۳/۰۱۷	۸/۸۳۳	۰/۰۰۱
باقیمانده	۱۲۸۳۴/۲۸	۷۳	۱۷۵/۸۱۲		
کل	۲۲۱۵۲/۳۸	۷۹			

جدول ۴ تحلیل واریانس را نشان می‌دهد، با توجه به نمره f (۸/۸۳۳) و سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۰۱، با اطمینان ۹۹ درصد متغیرهای پیش‌بین بر سرسختی روان‌شناختی تأثیرگذار است.

جدول ۵. ضرایب رگرسیون متغیرهای پیش‌بین

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده		سطح معناداری
	B	خطای استاندارد	Beta	t	
عدد ثابت	۶۹/۵۴۴	۱۱/۷۲۱		۵/۹۳۳	۰/۰۰۱
سبک کلی / اختصاصی	۰/۳۸۵	۰/۱۴۵	۰/۲۸۱	۲/۶۵۴	۰/۰۱۰
سبک پایدار / ناپایدار	۰/۱۴۳	۰/۱۳۱	۰/۱۱۱	۱/۰۸۶	۰/۲۸۰
سبک درونی / بیرونی	۰/۲۰۵	۰/۱۲۷	۰/۱۶۴	۱/۶۱۲	۰/۱۱۱
جهت‌گیری درونی	۳/۹۸۰	۰/۹۵۶	۱/۲۰۷	۴/۱۶۲	۰/۰۰۶
جهت‌گیری بیرونی	۲/۵۲۸	۰/۹۰۲	۰/۸۵۸	۲/۸۰۲	۰/۰۲۱
جهت‌گیری مذهبی	۱/۹۱۵	۰/۸۱۱	۰/۹۲۳	۲/۳۶۲	۰/۰۲۱

جدول ۵ نشان می‌دهد با توجه به سطح معناداری مشاهده‌شده، متغیرهای سبک کلی / اختصاصی، جهت‌گیری درونی، جهت‌گیری بیرونی و جهت‌گیری مذهبی توان پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی را دارند و متغیرهای سبک‌های پایدار / ناپایدار، سبک‌های درونی / بیرونی قابلیت پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی را ندارند. همچنین قوی‌ترین پیش‌بینی کننده سرسختی روان‌شناختی، خرده مؤلفه جهت‌گیری درونی ($\beta=۳/۹۸۰$) است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی بر اساس باورهای مذهبی و سبک‌های اسنادی در زنان متأهل بود و نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بر اساس متغیرهای سبک کلی /

اختصاصی، جهت‌گیری درونی، جهت‌گیری بیرونی، جهت‌گیری مذهبی می‌توان سرسختی روان‌شناختی زنان متأهل را پیش‌بینی کرد، ولی متغیرهای سبک‌های پایدار/ ناپایدار، سبک‌های درونی/ بیرونی قابلیت پیش‌بینی سرسختی روان‌شناختی را ندارند. نتیجه یادشده با یافته عباسقلی پور، شهبازی و باقری‌زاده (۱۳۹۶) در بررسی سبک‌های اسنادی بین ورزشکاران نخبه و زیرنخبه مطابقت داشت. یافته‌های این پژوهش نشان داد ورزشکاران نخبه اسنادهای ناپایدارتر و اختصاصی‌تر در مواجهه با موقعیتهای شکست از خود نشان می‌دهند ولی در مقابل ورزشکاران زیرنخبه اسنادهای پایدارتر و کلی‌تر در موقعیت‌های شکست داشتند. هروی کریموی (۱۳۹۵) از طریق پژوهشی روی زوجین گزارش داد که اکثر آن‌ها، انجام فرایض و فعالیت‌های مذهبی را وسیله‌ای برای آرامش درونی خود معرفی کرده‌اند. همچنین پژوهش‌های احمدی، زینالی پور و رحمانی (۱۳۹۴) و رفیعی اصل (۱۳۹۵) رابطه بین سرسختی و انگیزه پیشرفت در زنان متأهل را تأیید کردند. همچنین مذهب می‌تواند به‌عنوان منبع مقابله با تنیدگی‌های زندگی مورد توجه قرار گیرد. پارگامنت^۱ (۱۹۹۷) معتقد بود که افراد در خلأ و بدون منابع، با رویدادهای پراسترس زندگی روبرو نمی‌شوند بلکه آنان به سیستم باورها و اعمالی همچون نماز و دعا تکیه می‌کنند که عواطف ناشی از موقعیت‌های دشوار را کاهش می‌دهد، همین امر باعث می‌شود این نتیجه گرفته شود که زنان متأهل به دلیل ایمان قوی و ارتباط با خدا از لحاظ روحی به آرامش می‌رسند که این امر باعث بالا رفتن میزان سرسختی روانی در آن‌ها شده و میزان تحملشان در برابر ناملازمات زندگی بیشتر می‌شود و حس بهتر و نیرومندتری را تجربه می‌کنند.

تبیین‌های ما در زمینه موفقیت یا عدم موفقیت در امتحان، یا مسابقه در قالب یکی از این اسنادها قرار می‌گیرد. واینر نشان داده است که نوع اسناد افراد از عملکرد خود، می‌تواند پیامدهای انگیزشی و هیجانی متفاوتی به همراه داشته باشد. در واقع فرایند اسناد اثراتی را که در موقعیتی مفروض ناشی از هر پاسخ احتمالی است، مشخص می‌کند. پیامدهای غیرمعمول، بینش‌پرازشی درباره گرایش‌های رفتاری عامل به ما می‌دهند، پس وجود همین اسنادها باعث افزایش میزان روحیه سرسختی روان‌شناختی در زنان متأهل می‌شود.

عدم تمایل برخی زنان متأهل به شرکت در پژوهش و نداشتن مجوز لازم برای بررسی دقیق‌تر و

کنترل متغیرهای بیشتر همچون افراد خانواده یا فرزندان زنان ارزیابی شده در پژوهش، از جمله محدودیت‌های موجود در این پژوهش بود. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده به بررسی اثر عوامل دیگر مانند خانواده، همسر و فرزندان بر میزان سرسختی روان‌شناختی پرداخته شود. در پایان به مسئولین پیشنهاد می‌شود در جهت افزایش سرسختی روان‌شناختی زنان متأهل در ابتدا جلسات مشاوره‌ای با آنان برگزار شود و عواملی که موجب افزایش سرسختی روان‌شناختی می‌شود شناسایی شده و آموزش داده شود.

فهرست منابع

- آقایوسفی، علیرضا و صفاری نیا، مجید (۱۳۹۴). بررسی تأثیر عمل به باورهای مذهبی بر تاب‌آوری و سرسختی روان‌شناختی در بین طلاب علوم دینی، فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۳(۲۸) ۱۰۹ - ۱۲۴.
- آقاجانی، محمدجواد، تیزدست، طاهر، عباس قربانی، مریم و باجور، میثم (۱۳۹۲). ارتباط سرسختی روان‌شناختی با فرسودگی شغلی پرستاران، پرستاری و مامایی جامع‌نگر، ۲۳(۲) ۷ - ۱.
- احدی، بتول، نریمانی، محمد، ابوالقاسمی، عباس و آسیایی، مریم (۱۳۸۸). رابطه بین هوش هیجانی، سبک ویژگی و خودکارآمدی و رضایت از زندگی در زنان شاغل. دانشگاه روان‌شناسی و مطالعات آموزش، ۱(۱۰) ۱۱۷ - ۱۲۷.
- احمدی، خدابخش، فتحی آشتیانی، علی، عرب‌نیا، علیرضا. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین تقیدات مذهبی و سازگاری زناشویی. فصلنامه خانواده‌پژوهی، ۲(۵) ۶۷ - ۷۷.
- بهروز، بهروز، محمدی، فرحناز، علی‌آبادی، شهرام، کجباف، محمدباقر، حیدری‌زاده، نسرین و بهروز، بهزاد (۱۳۹۶). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های اسنادی در زوج‌های عادی و متقاضی طلاق. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۵(۵۵) ۵۲ - ۶۱.
- خدانپاهی، محمدکریم و خوانین‌زاده، مرجان (۱۳۹۰). بررسی ساخت شخصیت در جهت‌گیری مذهبی دانشجویان. مجله روان‌شناسی. ۴(۲). ۱۸۵ - ۲۰۴.
- دارابی، سعدالله، کاظمی‌اصل، مجید و مسعودی، محمدحسین (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر سازگاری زناشویی. دانشگاه تهران و کارشناس ارشد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

روشن، رسول و شاکری، حسین (۱۳۹۶). بررسی اعتبار و پایایی مقیاسی برای مقیاسی برای سنجش سرسختی روان‌شناختی دانشجویان. مجله دانشور رفتار، ۱۷(۴۰)، ۵۲ - ۳۵.

سیف، سارا (۱۳۹۰) مذهب و بهداشت بشری: اولین همایش بین‌المللی نقش دین در بهداشت روان (چکیده مقالات). تهران: معاونت پژوهشی. دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.

شهبازی راد، افسانه، غضنفری، فیروزه، عباسی، منظر، محمدی، فرشته (۱۳۹۴). نقش سرسختی روان‌شناختی و سلامت معنوی در تبیین کیفیت زندگی دانشجویان علوم پزشکی کرمانشاه. مجله آموزش و سلامت جامعه. ۲ (۲) ۲۰ - ۲۷.

صدوقی، مجید، تمنائی فر، محمدرضا و ناصری، جمیله (۱۳۹۶). رابطه تاب‌آوری، امیدواری و هوش هیجانی با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۹(۱) ۵۰ - ۶۷. (مجله علوم اجتماعی و انسانی سابق).

علیزاده موسوی، ابراهیم، احدی، حسن (۱۳۸۹). بررسی رابطه سرسختی با سبک‌های اسناد، راهبردهای مقابله‌ای و سلامت روانی. فصلنامه پژوهشنامه تربیت، ۶(۲۳): ۲۷ - ۱.

مبشری، فاطمه و کافی، موسی (۱۳۹۶). رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سرسختی روان‌شناختی در کارکنان اتاق عمل. مجله علوم پزشکی رازی. ۲۳ (۱۴۳) ۴۷ - ۵۶.

Argyle, M. (2003). Psychology and religion: An introduction. London: Rutledge. A closer look at the link between marital discord and depressive symptomatology. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 13(1), 33 - 41 .

Baer, R. A., Smith, G. T., Hopkins, J., Krietemeyer, J. & Toney, L. (2006). Using self - report assessment methods to explore facets of mindfulness. *Assessment*, 13(1)27 - 45 .

Chatman, J. D. (2011). Risk and resiliency among inner city minority adolescents: A study of coping and ethnic identity. *Journal of Vocational behavior*; 63(12): 56 - 65 .

Chen, J., Zhang, Y., Hong, Z., Sander, J. W., & Zhou, D. (2013). Marital adjustment for patients with epilepsy in China. *Epilepsy & Behavior*, 28(1), 99 - 103 .

Esmilt, L. (1998). Self - efficacy, social support and well - being. The mediating role of optimism. *Personality and Individual Differences*; 40(21): 1281 - 1290 .

- Fojan, O. (2000). Relations among self - efficacy, goal setting and metacognition experiences in problem - solving. *Psychological Reports*; 11(2): 37 - 44 .
- Harden, K. P. (2010). Does religious involvement protect against early drinking? A behavior genetic approach. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51, 763-771 .
- Holt, J. B., Miller, J. W., Naimi, T. S. & Sui, D. Z. (2016). Religious affiliation and alcohol consumption in the United States. *Geographical Review*, 96, 523-542 .
- Jensen E. & Davis, K. (1991). Control belief, coping efforts, and adjustment to chronic pain. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*. ; 59(11): 431 - 438 .
- Kalyani, K. M. (1997). The impact of religious beliefs and practice on aging: A cross - cultural comparison. *Journal of Aging Studies*; 11(2): 101 - 114 .
- Kaliampos, A., & Roussi, P. (2017). Religious beliefs, coping, and psychological well - being among Greek cancer patients. *Journal of health psychology*, 22(6), 754 - 764.
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: an inquiry into hardiness. *Journal of personality and social psychology* 37(1), 1 .
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality and health: An inquiry into hardiness. *Journal o Personality and Socia Psychology*, 37, 1 - 10 .
- Koenig, H. G., Weiner, D. K., Peterson, B. L., Meador, K. G., & Keefe, F. J. (1997). Religious coping in the nursing home: A biopsychosocial model. *The International Journal of Psychiatry in Medicine*, 27(4), 365 - 376.
- Lee, K. M. (2000). Presence as a mediator for psychological effects of computer games. Panel Presentation at the Annual Conference of the International Communication Association (ICA). New York: NY .
- Levin, J. H. (1994). Religion in aging and health. Theoretical foundation & methodological frontiers. California: SAGE Publications Inc .
- Mcfadden, S. H. (1998). *Religion and aging* Oshkosh: University of Wisconsin .
- Poler, T. (2007). Attributional styles, socialization and cognitive ability as predictor of sales

success: A predictive validity study. *Personality and Individual Differences*; 18(2): 241 - 252 .

Sapington, A. (2014). *Mental Health*. Tehran: Ravan publication .

Thuné- Boyle, I. C., Stygall, J., Keshtgar, M. R., Davidson, T. I., & Newman, S. P. (2013). Religious/spiritual coping resources and their relationship with adjustment in patients newly diagnosed with breast cancer in the UK. *Psycho- Oncology*, 22(3), 646 - 658.

Weiner, B. (1985). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*: 58(3): 307 - 321 .

